

A szlovák nyelv tanításának kihívásai a szlovákiai magyar tannyelvű iskolákban pedagógusok percepciói alapján¹

HORVÁTH KINGA – TÓTH PÉTER – SÝKORA-HERNÁDY KATALIN –
LŐRINCZ GÁBOR

Teachers' perceptions of the challenges of teaching Slovak in schools with Hungarian as the language of instruction

Abstract

This quantitative study was conducted via questionnaire data collection, in which the attitudes and experiences of Slovak teachers (n=112) were assessed in primary and secondary schools related to language teaching. The research revealed that the greatest difficulties in developing students' Slovak language competences occur in the field of productive language use, particularly in vocabulary, grammar, spelling, and speaking and writing skills. Receptive skills and pronunciation are less problematic. Although teachers strive for a communication-centred education, institutional conditions and the limited language environment outside of school hinder students' confident and spontaneous use of Slovak. The research examined how the practice of teaching Slovak differs between upper primary and secondary schools. Secondary school respondents gave significantly higher average values for statements about the exclusive use of Slovak, an increased number of lessons, focus on literature, and organizing joint activities with Slovak-language schools than did primary school teachers. Based on the results of the chi-square test applied to examine regional differences, the most significant differences were found in the following statements: "Students have difficulties with listening comprehension" ($\chi^2 = 15.417$; $p = 0.001$), "Students' spontaneous communication in Slovak language classes is fluent and coherent" ($\chi^2 = 13.825$; $p = 0.003$), "I often use Slovak in everyday life outside of school (e.g. in the store, with friends, etc.)" ($\chi^2 = 15.865$; $p = 0.001$). The results show that teachers rated the use of Slovak outside of school as significantly more positive than students did: the largest differences occurred on items related to everyday use of Slovak, its use outside of school, and the future role of the language.

Keywords: language attitude; Slovak language teaching; representative survey

Subject-Affiliation in New CEEOL: Social Sciences – Education – School Education

DOI: 10.36007/eruedu.2026.1.019-044

¹ A tanulmány a SLOV2LIN – Slovenčina ako druhý jazyk v pregraduálnej príprave učiteľov elnevezésű 06R02-20-V01-00001 számú projekt keretében készült.

Bevezetés, a kutatási célok megfogalmazása

A Selye János Egyetem 2024-ben elnyerte „**A szlovák mint második nyelv a tanárképzésben**” című pályázatot (rövidített cím: *SLOV2LIN*, projektkód: 06R02-20-V01-00001), amelynek célja a szlovák nyelv mint második nyelv oktatásának és a tanárképzés minőségének javítása. A projekt keretében megvalósított kutatás egyik célkitűzése annak feltárása volt, hogy a szlovákiai nemzetiségi óvodákban, általános iskolákban és középiskolákban dolgozó pedagógusok milyen nehézségekkel, kihívásokkal és problémákkal szembesülnek a szlovák nyelv mint második nyelv tanítása során a különböző oktatási szinteken.

Jelen tanulmányban az attitűdvizsgálat eredményeit mutatjuk be, amelyek az általános iskolák felső tagozatán, valamint a középiskolákban tanító szlovák szakos pedagógusainak véleményein alapulnak. A bemutatott eredmények a szlovák nyelvhez való viszonyulást, illetve annak második nyelvként való oktatásával kapcsolatos tanári attitűdöket és tapasztalatokat tárják fel a szlovákiai magyar tannyelvű általános és középiskolákban.

Elméleti alapvetés

Kiindulásképpen röviden meg kell határozni az attitűd, ezen belül pedig a nyelvi attitűd fogalmát (a *SLOV2LIN* elnevezésű projekthez kapcsolódva a kérdés tágabb kontextusban való kifejtését I. Vaňko 2025). Az egyik legkorábbi és legelterjedtebb definíció szerint „az attitűd tapasztalat révén szerveződött mentális és idegi készenléti állapot, amely irányító vagy dinamikus hatást gyakorol az egyén reagálására mindazon tárgyak és helyzetek irányában, amelyekre az attitűd vonatkozik” (Allport 1935, 810, idézi Dančo Jakab 2023, 47), vagyis „általános beállítódást, valamilyen cselekvésre való készenléletet jelent” (Csapó 2000, 344). „A nyelvi attitűd ennek megfelelően a nyelvekkel, nyelvváltozatokkal, egyes nyelvi jelenségekkel és azok használóival kapcsolatos tartós, értékelő mozzanatot tartalmazó beállítódás” (Domonkosi 2007, 38), amely kiterjed a nyelvtanításra, nyelvtanulásra is (Baker 1992, 29; Putsche 2011, 49; Izsák 2021, 317). „A nyelvi attitűdök tehát nemcsak kifejezetten magához a nyelvekhez kapcsolódnak szorosan, hanem a nyelv és a hozzá kapcsolódó kultúrkör beszélőjéhez is, valamint ahhoz az országhoz/régióhoz, ahol az adott nyelvet, vagy nyelvváltozatot beszélnek” (Izsák 2021, 321). Ez a megállapítás különösen fontos az idegen, illetve másod- vagy környezetnyelv oktatása szempontjából, hiszen a kutatások (pl. Gardner 1985; 2001) egybehangzóan rámutatnak arra, hogy az ezekhez a nyelvekhez kapcsolódó tantárgyak (más iskolai tárgyakkal szemben) szociokulturális értelemben nem semlegesek, ezért a nyelvtanulás hatékonyságát és az idegennyelv-tanulás iránti attitűdöt nagyban befolyásolják a kulturális sztereotípiák, valamint a geopolitikai tényezők (Dörnyei 2005; Bajzát 2022, 221–222). A különböző tantárgyakkal – köztük a másod- és idegen nyelvi órákkal – kapcsolatos attitűdvizsgálatok azért nagyon fontosak, mert „rámutatnak az egyes tantárgyak oktatásában tapasztalható pedagógiai-módszertani kultúra aktuális színvonalára, s rendszeres mérésükkel a közoktatás terén bevezetett reformok (például

pedagógiai dokumentumok, taneszközök, tankönyvek) sikerességéről is számot adnak” (Dančo Jakab 2023, 48).

A szlovákiai magyar iskolákban a szlovák nyelv (mint másod-, környezet- vagy idegen nyelv) oktatása az alábbi (egymást erősítő) okok miatt még sokszor napjainkban is problémákba ütközik: egyrészt, mivel „a legtöbb szlovákiai magyar számára a kétnyelvűség kényszerkétnyelvűség, nem pedig önként vállalt állapot” (Lanstyák 2000, 180), másrészt pedig, mivel a szlovákok és magyarok közötti hatékony kooperációt gátolja az a gondolat, hogy a kisebbségi nyelvek léte gyengíti a nemzetet egységesítő többségi nyelvet (Dolník 2012, 241; Kusala 2021, 32). A szlovák és magyar lakosság szociális intelligenciája ugyan biztosítaná az egymáshoz való kölcsönös alkalmazkodást, a nyelvtörvény azonban művileg befolyásolja ezt a folyamatot (Dolník 2012, 273; Kusala 2021, 32), ráadásul a „nagyobb hatalmú” nyelv (vagy nyelvváltozat) kevesebb szolidaritást és szimpátiát vált ki az emberekből (esetünkben a szlovákiai magyarokból), hiszen uralkodó, ezért nincs szüksége védelemre (Downes 1984, 223). További hátráltató tényező, hogy „az államnyelvnek a magyar iskolákban történő oktatása többnyire nincs összhangban a kommunikatív kompetencia követelményeivel, s ennek következtében – elsősorban a többségében magyarul lakta településeken – igen szerény eredményesség jellemzi” (Misad 2014, 39). Bár már mind az alapiskolák felső tagozata (W1), mind pedig a középiskolák (W2) számára készült korábbi állami oktatási programok is szorgalmazzák a kommunikációra épülő szlováknyelvoktatást, ennek megvalósulását mégis nagymértékben akadályozza többek között a különböző korosztályokra, illetve a Szlovákia különböző régióiban élő magyar gyerekek nyelvtudására és szlovák nyelvnek való kitettségére, valamint a nyelvtanítás társadalmi kontextusára vonatkozó felméréseknek, továbbá a megfelelő tankönyvek a hiánya (Vančo 2017, 287–288; Kozmács 2019, 193). Az általános iskolák felső tagozatára vonatkozó legújabb, 2023-tól érvényes állami oktatási program (W3) még nagyobb figyelmet fordít erre a problémakörre, hangsúlyozva, hogy a szlovák nyelvet a magyar iskolákban idegen nyelvként kell tanítani, kiemelve azokat a jelenségeket (pl. eltérő vonzatszerkezet a szlovák és a magyar nyelvben), amelyek a legnagyobb gondot jelentik a magyar gyerekek számára.

Mintavétel és reprezentativitás

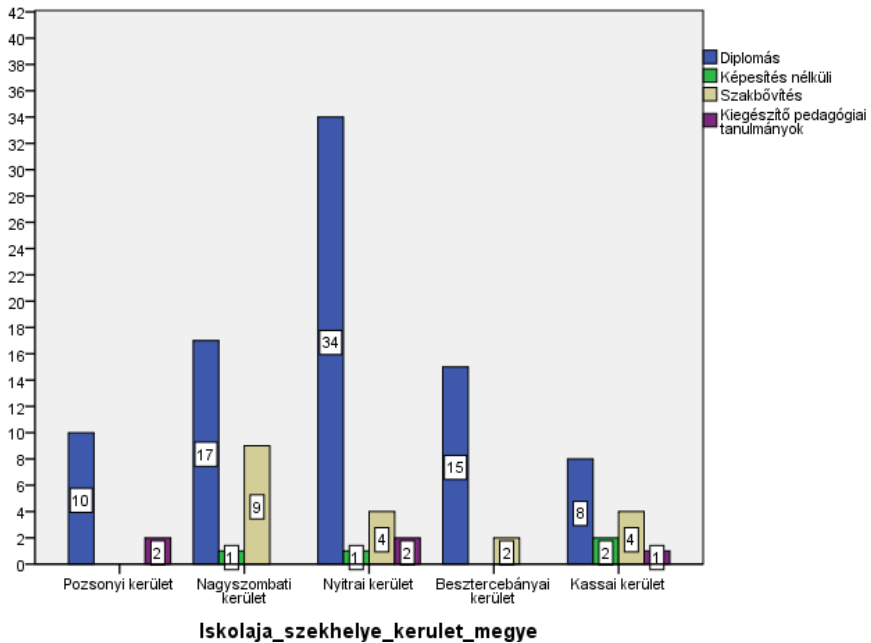
A kutatás során reprezentatív mintavételt alkalmaztunk. A teljes minta nagyságát a Szlovákiában működő magyar tannyelvű általános és középiskolákban tanító szlovák szakos pedagógusok becsült létszáma alapján határoztuk meg, kerületi bontásban. Az iskolák kiválasztása véletlenszerűen történt, és törekedtünk arra, hogy különböző fenntartású intézmények (állami, egyházi, magán) is bekerüljenek a mintába. Az iskolákra vonatkozó információkat a Szlovákiai Tudományos-Technikai Információs Központ (Centrum vedecko-technických informácií SR, CVTI SR) adatbázisából nyertük. A kutatás reprezentativitása 23%-os volt.

A mérőeszközök kitöltésére fordított időt a válaszok megbízhatósága szempontjából releváns tényezőnek tekintettük, ezért ezt a szempontot figyelembe vettük

az adatállomány tisztítása során. Az elemzésbe kizárólag azok a résztvevők kerültek bevonásra, akik a kérdőívet legalább 120 másodperc, de legfeljebb 1200 másodperc alatt töltötték ki. Ez az időintervallum lehetővé tette a túlságosan gyors (felületes) kitöltések, illetve a rendellenesen hosszú ideig tartó (megszakított vagy félbeszakadó) válaszadások kiszűrését. A válaszadóktól információt gyűjtöttünk arról, hogy mely iskolafokozaton és iskolatípusban tevékenykednek. Az így kapott adatok alapján három változót hoztunk létre: felső tagozaton oktató pedagógusok, középiskolai tanárok, egyszerre tanítanak alapiskolában (felső tagozaton) és középiskolában is. Azokat az alanyokat, akik egyszerre tanítanak alapiskolában (felső tagozaton) és középiskolában is, az elemzések céljából a középiskolai pedagógusok csoportjához soroltuk. A felső tagozatos pedagógusok száma Pozsonyban 4 fő, Nagyszombatban 16 fő, Nyitrán 28 fő, Besztercebányán 11 fő, Kassán pedig 10 fő. Ez összesen 69 főt jelent. A középiskolai pedagógusok száma Pozsonyban 8 fő, Nagyszombatban 11 fő, Nyitrán 13 fő, Besztercebányán 6 fő, Kassán 5 fő, ami összesen 43 fő. Összesítve a mintában részt vevő pedagógusok: Pozsonyban 12 fő, Nagyszombatban 27 fő, Nyitrán 41 fő, Besztercebányán 17 fő, Kassán 15 fő. A teljes minta létszáma 112 fő. Az iskolákban dolgozó egyes tantárgyakat tanító pedagógusokról szóló információkat a Szlovákiai Tudományos-Technikai Információs Központ (Centrum vedecko-technických informácií SR, CVTI SR) adatbázisa nem tartalmaz. Ezért a szlovák szakos pedagógusok számát az iskolákban tanuló tanulók létszáma alapján becsültük meg, ami nem számít pontos adatnak.

Megnéztük, milyen képesítést szereztek a mintánkban részt vevő alapiskolákban és középiskolákban tanító pedagógusok a szlovák nyelv tanítására. A kutatásban részt vevők 75%-a szlovák szakos pedagógus, az alanyok 17%-a szakképzést szerzett szlovák nyelvből, a mintában részt vevők közül a pedagógusok 4,5%-a kiegészítő pedagógiai tanulmányokat folytatott, 3,6%-uk képesítés nélkül tanítja a szlovák nyelvet.

A szlovák nyelv tanítására való képesítés területi megoszlása jelentős különbségeket mutat (1. ábra). A legtöbb szlovák nyelvből diplomát szerzett pedagógus a Nyitrai kerületben található (34 fő), míg a legkevesebb a pozsonyiban (10 fő). A szakképzéssel rendelkező pedagógusok aránya a Nagyszombati és a Kassai kerületben a legmagasabb, ahol több tanár is kiegészítő formában szerezte meg a szlovák nyelv tanításához szükséges jogosultságot. Képesítés nélküli pedagógus legnagyobb arányban szintén e két kerületben fordul elő. Összességében elmondható, hogy a pedagógusok többsége rendelkezik szlovák nyelvből szerzett szakos diplomával, azonban a keleti és nyugati kerületekben nagyobb arányban jelennek meg a kiegészítő tanulmányokkal vagy szakképzéssel képesített tanárok, ami a tanárképzési és munkaerő-ellátottsági különbségekre utal.

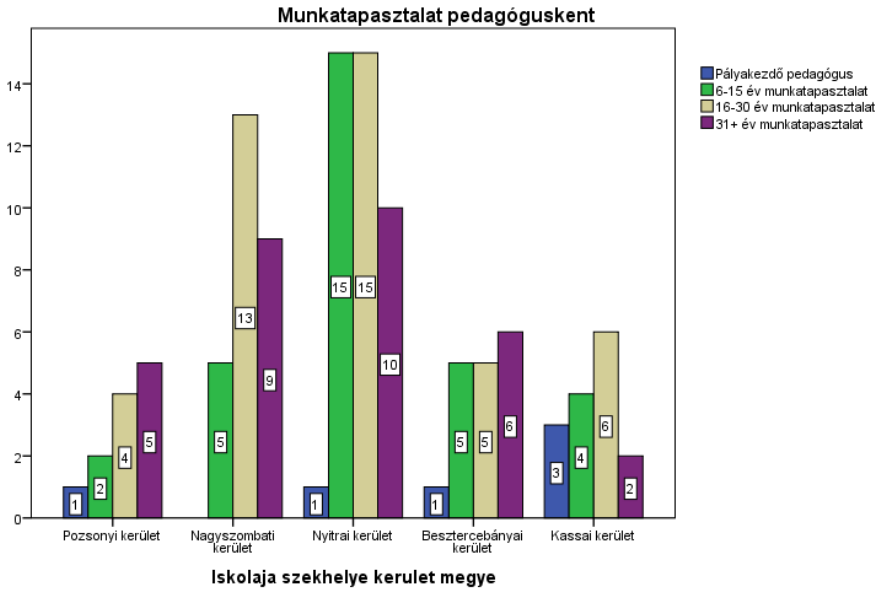

1. ábra: Képesítés szlovák nyelv tanítására az iskola kerületi székhelye szerint

Forrás: Saját ábra

A khi-négyzet-próba eredménye szerint a két változó között **statistikailag szignifikáns kapcsolat** áll fenn ($\chi^2(12) = 22,303$, $p = 0,034$), ami arra utal, hogy a pedagógusok képzése bizonyos mértékben függ az iskola székhelyének régiójától. A kapcsolat irányát és erősségét az „uncertainty coefficient” mutató ($U = 0,091$, $p = 0,025$) is megerősíti, amely ugyan gyenge, de szignifikáns kapcsolatot jelez.

A 2. ábra adatai alapján megállapítható, hogy a pedagógusok munkatapasztalata jelentős területi eltéréseket mutat. A Pozsonyi kerületben a pedagógusok közel fele (41,7%) több mint 31 éves tapasztalattal rendelkezik, míg a pályakezdők aránya itt a legalacsonyabb (8,3%). A Nagyszombati kerületben a 16–30 év közöttiek aránya a legmagasabb (48,1%), pályakezdő pedagógus viszont nem található. A Nyitrai kerületre kiegyenlített megoszlás jellemző, vagyis a 6–15 és a 16–30 éves gyakorlattal rendelkezők aránya azonos (36,6%), ami a szakmailag aktív, közepes gyakorlattal rendelkezők markáns jelenlétét mutatja. A Besztercebányai kerületben a több mint 31 éves munkatapasztalattal rendelkezők aránya (35,3%) kiemelkedő, ami a tapasztalt tanári állomány dominanciájára utal. A Kassai kerületben viszont a pályakezdők aránya a legmagasabb (20%), míg a legtapasztaltabb pedagógusok aránya a legalacsonyabb (13,3%), ami a tanári utánpótlás fokozottabb igényére enged következtetni. Összességében a vizsgált minta alapján elmondható, hogy a pedagógusok döntő többsége közepes vagy jelentős szakmai tapasztalattal rendelkezik, ugyanakkor a regionális különbségek jól érzékelhetők. Amíg a nyugati és középső kerületeken a tapasztaltabb pedagógusok vannak többségben, addig a keleti régiók iskoláiban nagyobb arányban vannak a pályakezdők.

2. ábra: Munkatapasztalat pedagógusként az iskola kerületi székhelye szerint

Forrás: Saját ábra

Az 1. és a 2. ábrán bemutatott eredmények arra utalnak, hogy a szlovák nyelv tanítására képesített pedagógusok eloszlása és munkatapasztalata területileg egyenetlen, ami részben a tanárképzés regionális elérhetőségével, részben az oktatási intézmények munkaerő-ellátottságával függ össze. A Nyitrai kerület mutatja a legnagyobb szakmai stabilitást, hiszen itt található a legtöbb szlovák szakos, diplomával rendelkező pedagógus, akik jellemzően közepes vagy hosszabb munkatapasztalattal rendelkeznek. Ezzel szemben a Kassai és Nagyszombati kerületben nagyobb arányban tanítanak olyan pedagógusok, akik csak szakképzéssel vagy kiegészítő tanulmányok révén szereztek képesítést, sőt itt fordulnak elő a képesítés nélküli tanárok is. Ez a szakképzett tanári utánpótlás hiányát és a regionális egyenlőtlenségek fennállását jelzi.

A munkatapasztalat tekintetében a nyugati és középső régiókban (Pozsony, Nagyszombat, Besztercebánya) jellemzőbb a tapasztaltabb pedagógusok jelenléte, míg Kelet-Szlovákiában (Kassa) a pályakezdők aránya a magasabb, ami a fiatal tanárok nagyobb mobilitására és az utánpótlás koncentrációjára utal. A vizsgált minta azt mutatja, hogy a szlovák nyelv oktatásában tapasztalható területi különbségek nemcsak a képesítések típusában, hanem a tanári korfájában is megnyilvánulnak. Ez az oktatási rendszer szempontjából kiegyenlítetlen humán erőforrás-eloszlásra és térségi fejlesztési szükségletekre hívja fel a figyelmet.

Kutatási kérdések megfogalmazása

K1. Milyen területeken azonosítják a pedagógusok (n=112) a legjelentősebb nehézségeket a tanulók szlovák nyelvi kompetenciáinak fejlesztése során a szlovákiai magyar tannyelvű iskolákban?

K2. Kimutatható-e statisztikailag szignifikáns eltérés a pedagógusok szlovák nyelvi kompetenciafejlesztéssel kapcsolatos véleményében a háttérváltozók alapján – különös tekintettel

az iskola szintjére,

az iskola kerületi székhelyére,

a szlovák nyelv tanítására vonatkozó képesítésre,

a pedagógiai munkatapasztalatokra?

K3. Különbözik-e a tanárok és a tanulók (n=784) szlovák nyelv iskolán kívüli használatához való viszonya? A különbség esetén kimutatható-e szignifikáns eltérés?

A kutatásban használt mérőeszköz bemutatása

A pedagógusok szlovák nyelvhez való viszonyulását, illetve a szlovák nyelv mint második nyelv oktatásával kapcsolatos attitűdjét és tapasztalatait kérdőívvel mértük (3. ábra). A mérőeszköz 3 részre tagolódott: (1) a tanulók nyelvi ismeretei, amely 9, (2) szlovákul az iskolában, amely 13, (3) A szlovák nyelv gyakorlati használata az iskolán kívül, amely 12 itemből állt.

SJE TKK SLOVZLIN Kutatás - Google Chrome

Nezabezpečenie slovss.ujs.sk/hu/index-egy_oldal.php?MeresPeldanyNev=m94c_01-25bslovzss

Kérdőív pedagógusoknak

Az alábbi állítások kapcsán az Ön véleményére vagyunk kíváncsiak. Nincsenek jó és rossz válaszok. Legyen szíves a megfelelőt megjelölni.

I. A tanulók nyelvi ismeretei

	egyáltalán nem érték egyet (-)	inkább nem érték egyet (-)	inkább egyetérték (+)	teljes mértékben egyetérték (++)
1 A szlovák helyesírás nehézségeket okoz a tanulóknak.	☐	☐	☐	☐
2 A szlovák nyelvtan nehézségeket okoz a tanulóknak.	☐	☐	☐	☐
3 A kiejtés nehézségeket okoz a tanulóknak.	☐	☐	☐	☐
4 A tanulók szókincse fejlesztésre szorul.	☐	☐	☐	☐
5 A tanulóknak nehézségeik vannak a hallás utáni szövegértéssel.	☐	☐	☐	☐
6 A tanulóknak nehézségeik vannak az értő olvasással.	☐	☐	☐	☐
7 A tanulók küzdenek a beszédprodukcióval.	☐	☐	☐	☐
8 A tanulók küzdenek az írott beszéd előállításával.	☐	☐	☐	☐
9 A tanulóknak nehézséget okoz az utasítások megértése és azok követése.	☐	☐	☐	☐

3. ábra: A pedagógusok szlovák nyelvhez való viszonyulását mérő kérdőív online felülete
 Forrás: Saját ábra

A 9 tételes, „A tanulók nyelvi ismeretei a pedagógus szerint” dimenzióban főkomponens-elemzéssel (Varimax rotálással) végzett faktorelemzés két, jól értelmezhető faktort azonosított (4. ábra). Az első faktor a kommunikatív nyelvi készségek nehézségeit (hallás utáni értés, olvasás, írás, beszéd) fogja össze, míg a második faktor a nyelvi rendszerismeret nehézségeit (nyelvtan, helyesírás, szókincs) reprezentálja. A $KMO = 0,846$ érték, ami jelzi, hogy a változók alkalmasak a faktoranalízisre, és az elemzés 3 iteráció után konvergált, ami stabil faktorszerkezetre utal.

Rotated Component Matrix^a

	Component	
	1	2
A tanulóknak nehézségeik vannak a hallás utáni szövegértéssel	,801	,187
A tanulóknak nehézségeik vannak az értő olvasással	,795	,291
A tanulók küzdenek az írott beszéd előállításával	,734	,196
A tanulóknak nehézséget okoz az utasítások megértése és azok követése	,718	,182
A tanulók küzdenek a beszédprodukciónál	,678	,352
A kiejtés nehézségeket okoz a tanulóknak	,539	,464
A szlovák nyelvtan nehézségeket okoz a tanulóknak	,241	,809
A szlovák helyesírás nehézségeket okoz a tanulóknak	,145	,802
A tanulók szókincse fejlesztésre szorul	,320	,630

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization. ^a

a. Rotation converged in 3 iterations.

4. ábra: A tanulók nyelvi ismeretei a pedagógusok szerint dimenzió faktorstruktúrája

Forrás: Saját ábra

A 13 ítemes „*Szlovákul az iskolában*” kérdőív-részben feltáró faktoranalízist alkalmaztunk. A faktorrotáció az SPSS-ben elérhető Equamax with Kaiser Normalization eljárással történt. Az elemzés során négy (5. ábra), tartalmilag jól elkülöníthető dimenziót sikerült azonosítani (KMO = 0,699) azzal, hogy 1 item nem illeszkedett a faktorstruktúrába, így az elemzésekből kihagytuk. Az első faktor pedagógiai fókusz dimenziót jelent, kifejezi, hogy a tanár mennyire gyakorlati, kommunikációs, illetve mennyire irodalom- vagy nyelvtancentrikus megközelítésben tanítja a szlovák nyelvet. A negatív és pozitív irányú töltések egy kontinuumot rajzolnak ki: (1) Irodalom/nyelvtanorientált, illetve (2) Kommunikatív/gyakorlatorientált tanítás. A második faktor a tanórai szlovák nyelvhasználat intenzitását, tehát a tanulók szlovák nyelvű aktivitását mutatja az órán, vagyis, hogy mennyire sikerül a célnyelvi, szlovák nyelven zajló, monolingvális tanulási környezetet megteremteni. A harmadik faktor az iskolai támogatottság és külső nyelvi környezet meglétét méri. Ez a faktor azt fejezi ki, hogy milyen mértékben biztosít az iskola szlovák nyelvi környezetet és tanulási lehetőségeket, ami egy külső támogatási faktort jelent. A negyedik faktor a tankönyv- és módszertani eszközhasználatra vonatkozik, mutatja a tankönyv és módszertani kézikönyv aktív bevonását az oktatási gyakorlatba. A négy faktor együtt a szlovák nyelv oktatásának különböző, de egymást kiegészítő aspektusait reprezentálja.

Rotated Component Matrixa

	Component			
	1	2	3	4
Az óráimon elsősorban a szlovák irodalomra összpontosítok, és nem a szlovák nyelv gyakorlati használatára a mindennapi helyzetekben	,828			
A szlováknyelv-órák során elsősorban a szlovák nyelv gyakorlati használatára összpontosítok a mindennapi helyzetekben	-,788			
A szlováknyelv-órákon inkább a szlovák nyelvtanra összpontosítok, mint a szlovák nyelv gyakorlati használatára a mindennapi helyzetekben	,784			
A szlováknyelv-órákon sok lehetőséget adok a tanulóknak, hogy az osztálytársaikkal gyakorolják a szlovák nyelvet	-,489	,439	,387	
A szlováknyelv-órákon a tanulók csak szlovák nyelven teljesítik a feladatokat és válaszolnak a kérdésekre		,860		
A tanulók spontán kommunikációja a szlováknyelv-órákon folyékony és összefüggő		,726		
A szlováknyelv-órákon a tanulók kizárólag szlovák nyelven kommunikálnak egymással		,659		
Az iskolám közös tevékenységeket szervez szlovák tannyelvű iskolákkal			,820	
A szlovák nyelvet az iskolában megnövelt óraszámban tanítják			,726	
Az iskolám kirándulásokat szervez olyan környezetbe, ahol a szlovák nyelv előnyben részesül			,615	
Az általunk használt tankönyvek hasznosak a szlovák nyelv gyakorlati elsajátításához				,798
Rendszeresen használom a tankönyvhöz kidolgozott módszertani kézikönyvet			,334	,717

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Equamax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 5 iterations.

5. ábra: A szlovákul az iskolában a pedagógusok szerint című dimenzió faktorstruktúrája

Forrás: Saját ábra

A 12 ítemes „*Szlovákul az iskolán kívül*” kérdőív rész főkomponens-elemzése (Varimax rotálással) három, jól értelmezhető faktort (6. ábra) azonosított (KMO = 0,787). Az első faktor a mindennapi szlovák nyelvhasználatot reprezentálja, vagyis a válaszadók tényleges nyelvi aktivitását családi, baráti és szabadidős kontextusokban. A második faktor a funkcionális attitűdöt és nyelvi hasznosságot tükrözi, ami a nyelv társadalmi és munkaerőpiaci szerepének elismerését jelenti. Ez a faktor

attitűdöt és funkcionális szemléletet is kifejez, vagyis, hogy a válaszadók mennyire látják hasznosnak, szükségesnek és pozitívnak a szlovák nyelv ismeretét. A kódváltásos tétel is ide illik, mivel a kétnyelvűség rugalmas, gyakorlati attitűdjét jelzi. A harmadik egy belső motivációs faktor, amely a tanulási hajlandóságot és önfejlesztési szándékot jelzi. A két tétel szorosan összetartozik, és egy stabil, jól értelmezhető motivációs dimenziót alkot. A három faktor együtt a szlovák nyelv használatának és tanulásának viselkedéses, attitűdbeli és motivációs komponenseit fedi le.

Rotated Component Matrix^a

	Component		
	1	2	3
Gyakran használom a szlovák nyelvet, amikor otthonon kívül kommunikálok	,786	,320	-,020
Az iskolán kívül gyakran használom a szlovák nyelvet a mindennapi életben (pl. a boltban, a barátokkal stb.)	,781	,376	,111
Szabadidőmben szívesen használom a szlovák nyelvet (pl. a hobbijaimban, a közösségi oldalakon stb.)	,752	,232	,174
A családommal többnyire szlovákul beszéltek	,738	-,111	,047
Vannak barátaim, akikkel kizárólag szlovákul kommunikálunk	,668	,302	-,026
A szlovák nyelvet alapvető fontosságúnak tartom a szlovák társadalomba való beilleszkedéshez	,208	,792	,098
Úgy gondolom, hogy a szlovák nyelvre szükségem lesz a jövőbeni szlovákiai karrieremhez	,045	,748	,312
A szlovák nyelv ismerete fontos ahhoz, hogy Szlovákiában munkát találjak	,156	,689	,349
Pozitív tapasztalataim vannak a szlovák nyelv mindennapi használatáról	,457	,577	,122
Amikor beszéltek, gyakran váltok a szlovák és a magyar nyelv között a helyzettől függően	,251	,512	-,099
A jövőben tervezem a szlovák nyelvtudásom fejlesztését	,014	,173	,929
Motiváltnak érzem magam, hogy fejlesszem a szlovák nyelvtudásomat	,127	-,147	,911

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization. ^a

a. Rotation converged in 5 iterations.

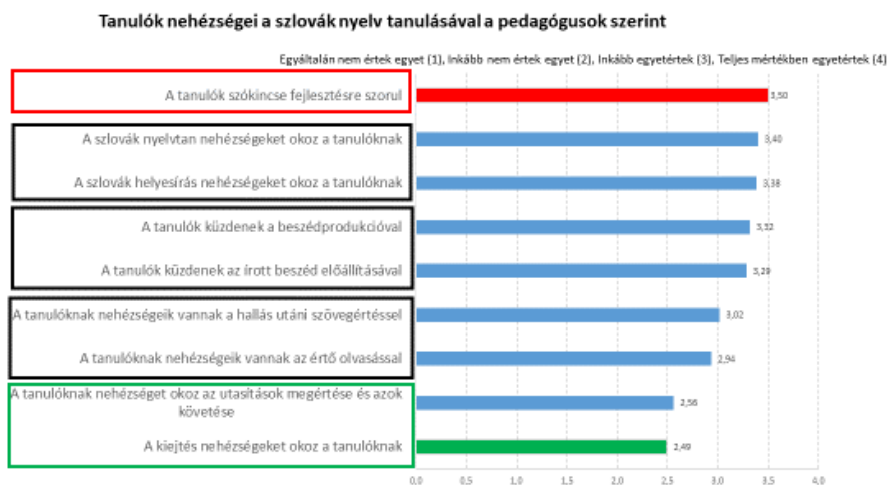
6. ábra: A szlovákul az iskolán kívül a pedagógusok szerint című dimenzió faktorstruktúrája
Forrás: Saját ábra

A reprezentatív vizsgálat eredményei

Az adatok 4 fokú Likert-skálán mért átlagértékeket ábrázolnak, ahol a magasabb érték erősebb egyetértést vagy komolyabb problémát jelez.

A 7. ábra a pedagógusok véleményét mutatja be arról, hogy a tanulók milyen területeken szembesülnek leginkább nehézségekkel a *szlovák nyelv tanulása* során a tananyagfeldolgozás terén.

A 9 állítást öt csoportba rendeztük az átlagértékek alapján, amelyek a problémák mértékét fejezik ki a pedagógusok megítélései alapján: (a) legjelentősebb probléma (az átlagérték 3,50), (b) jelentős problémák (az átlagérték 3,38 – 3,40), (c) középszintű nehézségek (átlagértékek 3,29 – 3,32), (d) kisebb, de nem elhanyagolható problémák (átlagértékek 2,94 – 3,02), (e) legkevésbé problémás területek (átlagértékek 2,56 és kisebb). Pirossal van jelölve az az item, amelyik a pedagógusok megítélése szerint a legnagyobb problémát jelenti. Zölddel pedig azok, amelyekben a pedagógusok a legkisebb problémát látják.

7. ábra: Tanulók nehézségei a szlovák nyelv tanulásával a pedagógusok szerint

Forrás: Saját ábra

Legjelentősebb problémának a pedagógusok a tanulók hiányos szókincsét tartják. „A tanulók szókincse fejlesztésre szorul” (átlag = 3,50; szórás = 0,658). A pedagógusok szerint a lexikális hiányosság a legnagyobb akadály a szlovák nyelvi fejlődésben. Ez a kommunikatív készség a szövegértés és a kifejezőkészség terén egyaránt meghatározó korlátot jelenthet.

Jelentős problémakörök a pedagógusok megítélése szerint: A szlovák nyelvtan nehézségei ($M = 3,40$; $SD = 0,690$) és helyesírási nehézségek ($M = 3,38$; $SD = 0,661$). Ez azt jelzi, hogy a tanulók nemcsak szókincsbeli, hanem strukturális szinten is bizonytalanok a célnyelv használatában.

Középszintű nehézségeket jelent a beszédproduktív ($M = 3,32$; $SD = 0,700$) és írott beszéd előállítása ($M = 3,29$; $SD = 0,69$). A produktív nyelvi készségek fejlesztése (írás, beszéd) a tanulók számára nehéz, ami valószínűleg összefügg a korlátozott szókincs és a nyelvtani bizonytalanságok problematikájával.

Kisebb, de nem elhanyagolható problémát jelentenek a hallás utáni szövegértés ($M = 3,02$; $SD = 0,771$) és az értő olvasás ($M = 2,94$; $SD = 0,797$). A szövegértő készségek területén mérsékeltbb nehézségeket tapasztaltak a pedagógusok, de ezek továbbra is fejlesztést igényelnek.

Legkevésbé problémás területek a pedagógusok megítélése szerint az utasítások megértése és követése ($M = 2,56$; $SD = 0,836$), valamint a helyes kiejtés ($M = 2,49$; $SD = 0,816$). A mindennapi utasítások megértése és a kiejtés kevésbé okoz gondot a tanulóknak, ami azt sugallja, hogy az alapszintű nyelvi funkciókat többnyire elsajátítják. A 8. ábra alapján a tanulók szlovák nyelvi nehézségei *elsősorban a produktív nyelvhasználathoz* (szókincs, nyelvtan, helyesírás, beszéd- és íráskészség) kapcsolódnak, míg a *receptív készségek* (értő olvasás, hallás utáni értés) és a *kiejtés* kisebb problémát jelentenek. Ez arra utal, hogy a pedagógiai gyakorlatban érdemes nagyobb hangsúlyt fektetni

a kommunikatív nyelvhasználat, a szókincsfejlesztés és a nyelvtani tudatosság integrált fejlesztésére, mivel ezek a kompetenciák kulcsfontosságúak a második nyelv elsajátításának sikeréhez.

A 8. ábra mutatja be, hogy a pedagógusok hogyan értékelik a szlovák nyelv használatát az iskolában, vagyis mennyire értenek egyet különböző állításokkal, amelyek a szlovák nyelv oktatásához, használatához és az iskolai gyakorlatba való beépüléséhez kapcsolódnak. Zölddel vannak jelölve azok az itemek, amelyekkel a pedagógusok a leginkább egyetértenek. Pirossal vannak jelölve azok az állítások, amelyekkel pedig a legkevésbé értenek egyet.

8. ábra: Szlovákul az iskolában a pedagógusok szerint

Forrás: Saját ábra

A 12 állítást három csoportba rendeztük az átlagértékek alapján, amelyek az egyetértés mértékét fejezik ki a pedagógusok körében. A legnagyobb mértékű egyetértés a 3,0 feletti átlagértékek esetében mutatkozott meg, míg a közepes mértékű egyetértés a 2,24 és 2,9 közötti átlagértékek tartományában jelentkezett. A legkisebb mértékű egyetértést a 2,21 alatti átlagértékek jelezték.

A pedagógusok ezekkel az állításokkal értettek leginkább egyet, vagyis ezek tükrözik a **legerősebb szakmai konszenzust**: „A szlováknyelv-órák során elsősorban a nyelv gyakorlati használatára összpontosítok a mindennapi helyzetekben” ($M = 3,23$; $SD = 0,684$). „A szlováknyelv-órákon sok lehetőséget adok a tanulóknak, hogy az osztálytársaikkal gyakorolják a nyelvet” ($M = 3,22$; $SD = 0,611$). Ez egyrészt azt jelzi, hogy a pedagógusok számára a legfontosabb cél a kommunikatív, gyakorlati nyelvhasználat fejlesztése, másrészt pedig azt, hogy aktívan biztosítanak erre lehetőséget az órákon.

Közepes mértékű egyetértés. Ezekben az esetekben a pedagógusok véleménye megosztottabb. Az átlagértékek az inkább egyetértés és az inkább egyet nem értés között helyezkednek el ($M = 2,85 - 2,24$; $SD = 0,861 - 1,164$). Az inkább

egyetértek csoportba tartoznak: „Az iskola szlovák nyelvi szakkört kínál” (M = 2,85; SD = 1,164) és „A szlováknyelv-órákon a tanulók csak szlovák nyelven teljesítik a feladatokat és válaszolnak a kérdésekre” (M = 2,63; SD = 0,861). Az inkább nem értek egyet csoportba ezeket a válaszokat soroltuk: „Az iskolám kirándulásokat szervez olyan környezetbe, ahol a szlovák nyelv előnyben részesül” (M = 2,60; SD = 0,954) és „Az általunk használt tankönyvek hasznosak a szlovák nyelv gyakorlásához” (M = 2,24; SD = 0,942). Ezek az állítások az *intézményi háttérrel és a tanulási környezettel* kapcsolatosak. A tanárok részben elégedettek, de érzékelik a hiányosságokat (tankönyvek, szakkörök, tanulmányi programok, kizárólagos nyelvhasználat).

A legkisebb egyetértés. Ezeknél az állításoknál a pedagógusok inkább nem értenek egyet (M = 2,21 - 1,70; SD = 0,655 - 1,148). „A szlovák nyelvet az iskolában megnövelt óraszámban tanítják” (M = 2,21; SD = 1,148). „A szlováknyelv-órákon inkább a szlovák nyelvtanra összpontosítunk, mint a szlovák nyelv gyakorlati használatára a mindennapi helyzetekben” (M = 2,01; SD = 0,704). „A tanulók spontán kommunikációja a szlováknyelv-órákon folyékony és összefüggő” (M = 1,99; SD = 0,777). „Rendszeresen használom a tankönyvhöz készült módszertani kézikönyvet” (M = 1,88; SD = 0,871). „Az iskolám közös tevékenységeket szervez szlovák tannyelvű iskolákkal” (M = 1,80; SD = 0,938). „Az óráimon elsősorban az irodalomra összpontosítok, és nem a szlovák nyelv gyakorlati használatára a mindennapi helyzetekben” (M = 1,70; SD = 0,655). Ezek az állítások a nyelvtanítás gyenge pontjaira mutatnak rá:

- Kevés a tanórán kívüli gyakorlási lehetőség.
- A tanulók nem beszélnek folyékonyan szlovákul.
- A tanári segédanyagokat kevesen használják.
- A tanítás fókusza nem az irodalmon, hanem a nyelvhasználaton van (ez utóbbi pozitív irányú eltérés).

A reprezentatív vizsgálat eredményei arra engednek következtetni, hogy:

- A pedagógusok tudatosan törekednek a gyakorlati nyelvhasználat fejlesztésére, és ezt fontosnak tartják. A tanárok szándéka a kommunikációs, gyakorlati szlováknyelv-oktatás.
- Az intézményi feltételek (szakkörök, programok, kirándulások, tankönyvek) azonban csak részben támogatják ezt a célt, de nem mindenütt.
- A tanulók nyelvi kompetenciája még nem éri el azt a szintet, hogy magabiztosan és spontán kommunikáljanak szlovákul. A tanórán kívüli nyelvhasználat és a szlovák nyelvű környezet megteremtése az iskolákban még gyenge pont.

Összességében tehát a tanári attitűd pozitív, de a gyakorlati megvalósítás és a háttértámogatás (óraszám, segédanyagok, programok) korlátozott.

A 9. ábra a mérőeszköz „*Szlovákul az iskolán kívüli*” dimenziója a tanárok véleményét mutatja be arról, hogy milyen mértékben használják vagy tartják fontosnak a szlovák nyelvet az iskolán kívüli kontextusban. Zölddel vannak jelölve azok az itemek, amelyekkel a pedagógusok a leginkább egyetértenek. Pirossal vannak jelölve azok az itemek, amelyekkel a pedagógusok leginkább nem értenek egyet. Az alábbiakban a válaszokat három kategóriába csoportosítottuk.

9. ábra: Szlovákul az iskolán kívül a pedagógusok szerint

Forrás: Saját ábra

Leginkább egyetértenek vele ($M = 3,45 - 3,71$; $SD = 0,583 - 0,858$). Ebbe a csoportba 4 állítás tartozik: „A szlovák nyelv ismerete fontos ahhoz, hogy Szlovákiában munkát találjak” ($M = 3,71$; $SD = 0,650$), „A szlovák nyelvet alapvető fontosságúnak tartom a szlovák társadalomba való beilleszkedéshez” ($M = 3,70$; $SD = 0,583$), „Úgy gondolom, hogy a szlovák nyelvre szükségem lesz a jövőbeni szlovákiai karrieremben” ($M = 3,63$; $SD = 0,671$), „Vannak barátaim, akikkel kizárólag szlovákul kommunikálunk” ($M = 3,45$; $SD = 0,858$).

Közepes mértékű egyetértést ($M = 3,28 - 3,4$; $SD = 0,775 - 0,893$) mutató itemek. Ebbe a kategóriába az az öt állítás tartozik, amely a szlovák nyelvhez való pozitív, de kevésbé intenzív attitűdöt tükrözi. „Pozitív tapasztalataim vannak a szlovák nyelv mindennapi használatáról” ($M = 3,39$; $SD = 0,775$), „Motiválnak érzem magam, hogy fejlesszem a szlovák nyelvtudásomat” ($M = 3,32$; $SD = 0,893$), „A jövőben tervezem a szlovák nyelvtudásom fejlesztését” ($M = 3,29$; $SD = 0,887$), „Az iskolán kívül gyakran használom a szlovák nyelvet a mindennapi életben” ($M = 3,28$; $SD = 0,862$), „Gyakran használom a szlovák nyelvet, amikor otthonon kívül kommunikálok” ($M = 3,28$; $SD = 0,872$). A tanárok nyitottak a szlovák nyelv használatára és fejlesztésére, ugyanakkor a gyakorlati alkalmazás nem minden esetben rendszeres vagy természetes számukra.

Leginkább nem értenek egyet vele ($M = 1,83 - 3,20$; $SD = 0,919 - 1,122$). Ezek az állítások azt mutatják, hogy a szlovák nyelv magánéleti és családi használata korlátozott. „Szabadidőmben szívesen használom a szlovák nyelvet, pl. hobbijaim során, közösségi oldalaimon stb.” ($M = 3,20$; $SD = 0,919$), „Amikor beszélek, gyakran váltok a szlovák és a magyar nyelv között a helyzettől függően” ($M = 2,78$; $SD = 1,011$), „A családommal többnyire szlovákul beszélek” ($M = 1,83$; $SD = 1,122$). A szlovák nyelv kevésbé jelenik meg a privát szférában, a tanárok inkább

munkahelyi és hivatalos környezetben használják, mintsem a családi vagy baráti kapcsolatokban, de ez így természetes.

A kutatási kérdések megválaszolása

K1. Milyen területeken azonosítják a pedagógusok (n=112) a legjelentősebb nehézségeket a tanulók szlovák nyelvi kompetenciáinak fejlesztése során a szlovákiai magyar tannyelvű iskolákban?

A tanulók szlovák nyelvi nehézségei elsősorban a produktív nyelvhasználathoz kapcsolódnak, vagyis leginkább a szókincs, a nyelvtan, a helyesírás, valamint a beszéd- és íráskészség terén jelentkeznek. Ezzel szemben a receptív készségek – az értő olvasás, a hallás utáni értés – és a kiejtés kisebb problémaként jelentkeznek.

Az eredmények arra utalnak, hogy a pedagógusok tudatosan törekednek a kommunikációs és gyakorlati szlováknyelv-oktatásra, ezt a célt azonban az intézményi feltételek (szakkörök, programok, tanulmányi kirándulások, tankönyvek stb.) csak részben támogatják.

A tanulók nyelvi kompetenciája még nem éri el azt a szintet, amely a magabiztos és spontán szlovák nyelvhasználathoz szükséges, továbbá az iskolán kívüli nyelvi környezet és a szlovák nyelvű kommunikációs alkalmak hiánya tovább nehezíti a fejlődést. A pedagógusok körében a szlovák nyelv használata elsősorban a munkahelyi és hivatalos kommunikációra korlátozódik, míg a privát szférában ritkábban jelenik meg.

K2. Kimutatható-e statisztikailag szignifikáns eltérés a pedagógusok szlovák nyelvi kompetenciafejlesztéssel kapcsolatos véleményében a háttérváltozók alapján – különös tekintettel

- a) az iskola szintjére,
- b) az iskola kerületi székhelyére,
- c) a szlovák nyelv tanítására vonatkozó képesítésre,
- d) a pedagógiai munkatapasztalatokra?

A két oktatási szint (alapiskola felső tagozat és középiskola) közötti különbségek vizsgálatához Mann-Whitney U-próbát alkalmaztunk, tekintettel arra, hogy a változók nem teljesítették a normalitás feltételét. Az adatok átlag (M) és szórás (SD) formájában jelennek meg. Az eredmények szerint (1. táblázat) a kérdőív *Szlovákul az iskolában című* dimenzióban 4 ítemben mutatkozik szignifikáns különbség a két csoport között ($p < 0,05$).

Szlovákul az iskolában	Alapiskola felső tagozat		Középiskola		Mann-Whitney U	p
	M	SD	M	SD		
A szlováknyelv-órákon a tanulók csak szlovák nyelven teljesítik a feladatokat és válaszolnak a kérdésekre	2,46	0,778	2,88	0,931	1097,5	0,014
A szlovák nyelvet az iskolában megnövelt óraszámban tanítják	1,93	1,089	2,65	1,11	949	0,001
Az óráimon elsősorban a szlovák irodalomra összpontosítok, és nem a szlovák nyelv gyakorlati használatára a mindennapi helyzetekben	1,52	0,559	1,98	0,707	972	0,001
Az iskolám közös tevékenységeket szervez szlovák tannyelvű iskolákkal	1,64	0,857	2,07	1,009	1119,5	0,019

1. táblázat: Szlovákul az iskolában dimenzióban mutatkozó szignifikáns különbségek az iskola szintje alapján – szignifikáns eltérések

Forrás: saját ábra

Az 1. táblázat mutatja, hogy a középiskolai válaszadók szignifikánsan magasabb átlagértékeket adtak a szlovák nyelv kizárólagos használatára, a megnövelt óraszámra, az irodalomra való fókuszálásra, valamint a szlovák tannyelvű iskolákkal közös tevékenységek szervezésére vonatkozó kijelentések esetében. Az eredmények azt jelzik, hogy a középiskolai oktatásban hangsúlyosabb a szlovák nyelv használata és az interetnikus kapcsolatok támogatása, mint az alapiskola felső tagozatán.

A 2. táblázat a tanulók nyelvi kompetenciáira vonatkozó pedagógusi értékeléseket mutatja be öt szlovákiai kerület (Pozsonyi, Nagyszombati, Nyitrai, Besztercebányai és Kassai) összehasonlításában. Az adatok átlag (M) és szórás (SD) formájában jelennek meg, a különbségek statisztikai szignifikanciáját pedig a khi-négyszet (χ^2) és a hozzá tartozó szignifikanciaszint (p) jelzi.

Tanulók nyelvi ismeretei	Pozsonyi kerület		Nagyszombati kerület		Nyitrai kerület		Besztercebányai kerület		Kassai kerület		χ^2	p
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD		
A szlovák nyelv tan nehézségeket okoz a tanulóknak	2,75	0,62	3,41	0,74	3,41	0,71	3,71	0,47	3,53	0,52	13,617	0,003
A kiejtés nehézségeket okoz a tanulóknak	3,08	0,51	3,3	0,82	3,39	0,63	3,65	0,61	3,47	0,52	12,318	0,006
A tanulók szókincse fejlesztésre szorul	2,92	0,7	3,52	0,7	3,39	0,63	3,65	0,61	3,47	0,52	13,245	0,004
A tanulóknak nehézségeik vannak a hallás utáni szövegértéssel	2,42	0,7	3,22	0,7	2,88	0,84	3,47	0,62	3	0,53	15,417	0,001
A tanulóknak nehézségeik vannak az értő olvasással	2,17	0,72	3,04	0,76	2,9	0,83	3,29	0,69	3,07	0,59	13,681	0,003
A tanulók küzdenek az írott beszéd előállításával	2,92	0,75	3,22	0,8	3,2	0,6	3,76	0,44	3,4	0,632	13,547	0,004
A tanulóknak nehézségeik okoz az utasítások megértése és azok követése	2	0,85	2,48	0,7	2,51	0,89	3,12	0,78	2,67	0,62	12,272	0,007

2. táblázat: A tanulók nyelvi ismereteinek regionális különbségei a szlovákiai kerületekben – szignifikáns eltérések

Forrás: saját táblázat

A 2. táblázat eredményei alapján a nyelvi területen 7 esetben (tételben) szignifikáns regionális különbségek figyelhetők meg ($p < 0,01$). A regionális eltérések vizsgálatára alkalmazott khi-négyszet-próba eredményei alapján a legjelentősebb különbségek a „Tanulóknak nehézségeik vannak a hallás utáni szövegértéssel” állítás esetében mutatkoztak ($\chi^2 = 15,417$; $p = 0,001$). Ez arra utal, hogy a pedagógu-

sok véleménye a tanulók hallás utáni szövegértési nehézségeiről régióként szignifikánsan eltér, vagyis ezen a kompetenciaterületen tapasztalható a legnagyobb regionális különbség. A legkisebb regionális különbség a „Tanulóknak nehézséget okoz az utasítások megértése és azok követése” állítás esetében figyelhető meg ($\chi^2 = 12,272$; $p = 0,007$), ami arra utal, hogy e területen a pedagógusok véleménye a különböző régiókban viszonylag egységesnek tekinthető. A regionális átlagok összevetése alapján megfigyelhető, hogy a Besztercebányai kerületben a pedagógusok a tanulók nyelvi készségeit a vizsgált területeken nagyobb mértékű nehézségekkel jellemezték. A Pozsonyi kerületben alacsonyabb nehézségi értékek mutatkoztak. Ez arra utal, hogy a pedagógusok megítélése szerint a tanulók nyelvi teljesítményében bizonyos regionális különbségek tapasztalhatók. A különbségek statisztikailag is igazolhatók, amit a khi-négyzet-próba szignifikáns eredményei ($p < 0,05$) támasztanak alá.

A 3. táblázat a *szlovák nyelv iskolai használatának* különböző aspektusait mutatja be öt szlovákiai kerületben. Az adatok az egyes állításokra adott pedagógusi válaszok átlagait (M) és szórásait (SD) tartalmazzák, valamint a kerületek közötti különbségek statisztikai szignifikanciáját jelző khi-négyzet (χ^2) és p-értékeket.

Szlovákul az iskolában	Pozsonyi kerület		Nagysonbani kerület		Nyitrai kerület		Besztercebányai kerület		Rassai kerület		χ^2	P
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD		
A tanulók spontán kommunikációja a szlováknyelv-órákon folyékony és összefüggő	2,5	0,522	2,04	0,52	2,05	0,89	1,53	0,8	1,87	0,74	13,825	0,003
A szlováknyelv-órákon a tanulók csak szlovák nyelven tejesítik a feladatokat és válaszolnak a kérdésekre	3,42	0,67	2,7	0,72	2,49	0,87	2,29	0,98	2,6	0,74	13,093	0,004
Az iskola szlovák nyelvi szakkkört kínál	2,25	1,05	2,81	1,21	3,17	1,09	2,35	1,11	3,07	1,16	11,189	0,011
Az általunk használt tankönyvek hasznosak a szlovák nyelv gyakorlati elsajátításához	2,25	0,75	2,3	0,99	2,44	0,98	1,53	0,62	2,4	0,91	11,861	0,008
Az iskolám kirándulásokat szervez olyan környezetbe, ahol a szlovák nyelv elsönyben részesül	3,33	0,88	2,52	0,93	2,66	0,85	2,18	1,01	2,47	0,99	11,128	0,011
A szlováknyelv-órákon a tanulók kizárólag szlovák nyelven kommunikálnak egymással	2,92	0,79	2,26	0,76	2,34	0,85	2	0,79	2,27	0,96	8,14	0,043

3. táblázat: A szlovák nyelv használatának és oktatási környezetének megítélése – regionális különbségek a szlovákiai kerületekben – szignifikáns eltérések

Forrás: Saját ábra

A 3. táblázat mutatja, hogy a kérdőív „*Szlovákul az iskolában*” dimenziójának 13 tételéből 6 esetben szignifikáns különbség mutatkozott a kerületek között, ami arra utal, hogy a tanulók szlovák nyelvhez való viszonya és a nyelvhasználat iskolai feltételei területileg eltérnek. A regionális eltérések vizsgálatára alkalmazott khi-négyzet-próba eredményei alapján a legjelentősebb különbségek a „Tanulók spontán kommunikációja a szlováknyelv-órákon folyékony és összefüggő” állítás esetében mutatkoztak ($\chi^2 = 13,825$; $p = 0,003$). Ez arra utal, hogy a pedagógusok véleménye a tanulók szlovák nyelven való spontán és összefüggő kommunikációjáról régióként szignifikánsan eltér. A legkisebb regionális különbség a „Szlováknyelv-órákon a tanulók kizárólag szlovák nyelven kommunikálnak egymással” állítás esetében figyelhető meg ($\chi^2 = 8,14$; $p = 0,043$), ami arra utal, hogy e területen a pedagógusok véleménye a különböző régiókban viszonylag egységesnek tekinthető. A regionális átlagok összevetése alapján megfigyelhető, hogy a Besztercebányai kerületben a pedagógusok a vizsgált területeket nagyobb mértékű nehézségekkel jellemezték. A Pozsonyi kerületben alacsonyabb nehézségi értékek mutatkoztak.

A 4. táblázat a pedagógusok véleményét mutatja be a *szlovák nyelv iskolán kívüli* használatával kapcsolatban, régiókkénti bontásban. Az adatok több szlovákiai kerület (Pozsonyi, Nagyszombati, Nyitrai, Besztercebányai és Kassai kerület) pedagógusainak válaszaira épülnek. A kérdőív szlovák nyelv iskolán kívüli használatával kapcsolatos 12 iteméből négy állításban mutatkozik szignifikáns eltérés.

Szlovákul az iskolán kívül a pedagógusok véleményei szerint	Pozsonyi kerület		Nagyszombati kerület		Nyitrai kerület		Besztercebányai kerület		Kassai kerület		χ^2	P
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD		
Pozitív tapasztalataim vannak a szlovák nyelv mindennapi használatáról	3,67	0,651	3,19	0,74	3,22	0,852	3,65	0,7	3,73	0,59	8,669	0,034
Az iskolán kívül gyakran használom a szlovák nyelvet a mindennapi életben (pl. a boltban, a barátokkal stb.)	3,83	0,39	2,78	0,85	3,2	0,9	3,53	0,8	3,67	0,62	15,865	0,001
Szabadidőmben szívesen használom a szlovák nyelvet (pl. a hobbjaimban, a közösségi oldalakon stb.)	3,58	0,79	2,81	0,83	3,07	1,03	3,41	0,79	3,67	0,62	8,784	0,032
A szlovák nyelvet alapvető fontosságúnak tartom a szlovák társadalomba való beilleszkedéshez	3,75	0,45	3,41	0,64	3,71	0,68	3,82	0,39	3,85	0,37	9,046	0,029

4. táblázat: Szlovákul az iskolán kívül a pedagógusok véleményei alapján – szignifikáns eltérések Forrás: saját ábra

A regionális eltérések vizsgálatára alkalmazott χ^2 -próba eredményei alapján (4. táblázat) a legjelentősebb különbségek a „Az iskolán kívül gyakran használom a szlovák nyelvet a mindennapi életben (pl. a boltban, a barátokkal stb.)” állítás esetében mutatkoztak ($\chi^2 = 15,865$; $p = 0,001$). Ez arra utal, hogy a pedagógusok véleménye az iskolán kívüli szlovák nyelvhasználatról régióként szignifikánsan eltér, vagyis ebben a kérdésben tapasztalható a legnagyobb regionális különbség. A legkisebb regionális különbség a „Pozitív tapasztalataim vannak a szlovák nyelv mindennapi használatáról” állítás esetében figyelhető meg ($\chi^2 = 8,669$; $p = 0,034$), ami arra utal, hogy e területen a pedagógusok véleménye a különböző régiókban viszonylag egységesnek tekinthető. A regionális átlagok összevetése alapján megfigyelhető, hogy a Kassai kerületben a pedagógusok a szlovák nyelv iskolán kívüli használatához pozitívabb attitűdöt mutatnak. A Nagyszombati kerületben alacsonyabb értékek mutatkoztak.

Más háttérváltozó viszonylatában nem találtunk szignifikáns eltéréseket.

K3. Különbözik-e a tanárok és a tanulók ($n=784$) szlovák nyelv iskolán kívüli használatához való viszonya? A különbség esetén kimutatható-e szignifikáns eltérés?

A 10. ábra szerint a *tanárok és a tanulók szlovák nyelv iskolán kívüli használatához való viszonyát* összevetettük, az *azonos állításokra adott válaszaik* átlagértékei alapján. Az állítások 1–4-ig terjedő skálán értékelhetők (1 = egyáltalán nem értek egyet, 4 = teljes mértékben egyetértek). A tételeket a *tanári és tanuló átlagok közti különbségek nagysága* szerint rendeztük sorba. A grafikon tetején azok a tételek szerepelnek, ahol a legnagyobb eltérés van a két csoport megítélése között, míg alul azok, ahol a leginkább hasonlóan gondolkodnak.

10. ábra: A szlovák nyelv iskolán kívüli használatának értékelése tanári és tanulói megítélés alapján

Forrás: Saját ábra

Az adatok alapján az értelmezés három fő tartományba rendezhető.

Nagy eltérések (jelentős véleménykülönbség a tanárok és tanulók között: az átlagértékek különbsége 1,11 – 1,26). A tanárok jóval pozitívabban értékelik ezeket a tétételeket, mint a tanulók. Ide tartoznak főként azok az állítások, amelyek a szlovák nyelv mindennapi és társas használatát hangsúlyozzák. „Szabadidőmben szívesen használom a szlovák nyelvet (pl. hobbijaimban, közösségi oldalakon).” (Tanárok M = 3,22; SD = 0,913; Tanulók M = 1,94; SD = 1,017) „Vannak barátaim, akikkel kizárólag szlovákuul kommunikálunk.” (Tanárok M = 3,45; SD = 0,863; Tanulók M = 2,21; SD = 1,224) „Gyakran használom a szlovák nyelvet, amikor otthonról kívül kommunikálok.” (Tanárok M = 3,28; SD = 0,879; Tanulók M = 2,17; SD = 1,081) A tanárok sokkal gyakrabban és természetesebben használják a szlovák nyelvet az iskolán kívül, mint a tanulók. A tanulók esetében a szlovák nyelv alkalmazása inkább formális, iskolai kontextushoz kötődik, míg a tanároknál a társadalmi és szakmai beilleszkedés természetes eszköze. Ez az eltérés a generációs tapasztalatokra és a társadalmi beágyazottság különbségeire is utalhat.

Közepes eltérések (részleges egyetértés, de eltérő hangsúlyok a tanárok és tanulók véleményei között; az átlagértékek különbsége 0,42 – 1,04). A tanárok itt is magasabb átlagot adtak, de a különbség mérsékelt. Ezek az állítások a nyelvhez való motivációt és hozzáállást egyaránt kifejezik. „Pozitív tapasztalataim vannak a szlovák nyelv mindennapi használatáról.” (Tanárok M = 3,42; SD = 0,747; Tanulók M = 2,35; SD = 0,948) „Az iskolán kívül gyakran használom a szlovák nyelvet a mindennapi életben (pl. a boltban, a barátokkal).” (Tanárok M = 3,29; SD = 0,860; Tanulók M = 2,36; SD = 1,068) „Motiváltnak érzem magam, hogy fejlesszem a szlovák nyelvtudásomat.” (Tanárok M = 3,33; SD = 0,900; Tanulók M = 2,45; SD = 1,042) „A szlovák nyelvet alapvető fontosságúnak tartom a társada-

lomba való beilleszkedéshez.” (Tanárok $M = 3,71$; $SD = 0,580$; Tanulók $M = 2,98$; $SD = 0,917$) „Úgy gondolom, hogy a szlovák nyelvre szükségem lesz a jövőbeni karrieremben.” (Tanárok $M = 3,65$; $SD = 0,656$; Tanuló $M = 3,07$; $SD = 0,981$) „Amikor beszélek, gyakran váltok a szlovák és a magyar nyelv között a helyzettől függően.” (Tanárok $M = 2,77$; $SD = 1,020$; Tanulók $M = 2,35$; $SD = 1,109$) A tanárok tudatosabban és céltudatosabban viszonyulnak a nyelvhez, a diákok viszont inkább iskolai követelményként élik meg azt. A különbségek arra utalnak, hogy a tanulóknál a nyelv funkcionális értéke még nem alakult ki erőteljesen. Ezt nyilván befolyásolja az Internet kommunikációs nyelve, az angol is.

Kis eltérések (a tanárok és tanulók véleménye közel azonos; az átlagértékek különbsége 0,25 – 0,39). Ezeknél a tételeknél nagyfokú egyetértés figyelhető meg, az értékek mindkét csoportnál magasak. Ide tartoznak főként a nyelv hasznosságát és jövőbeli szerepét hangsúlyozó állítások. „A szlovák nyelv ismerete fontos ahhoz, hogy Szlovákiában munkát találjak.” (Tanárok $M = 3,72$; $SD = 0,651$; Tanulók $M = 3,33$; $SD = 0,804$) „A családommal többnyire szlovákul beszélek.” (Tanárok $M = 1,85$; $SD = 1,127$; Tanulók $M = 1,46$; $SD = 0,774$) „A jövőben tervezem a szlovák nyelvtudásom fejlesztését.” (Tanárok $M = 3,30$; $SD = 0,894$; Tanulók $M = 3,04$; $SD = 0,964$) A tanárok és tanulók egyaránt szükségesnek és értékesnek tartják a szlovák nyelv elsajátítását a jövő szempontjából.

A legnagyobb különbségek a személyes, szabadidős nyelvhasználat terén mutatkoznak. A **közepes eltérések a motiváció és attitűd** dimenzióiban jelennek meg. A **legkisebb különbségek pedig a nyelv hasznosságának és jövőbeni szerepének megítélésében** láthatók. Összességében a tanárok realisabb, pragmatikusabb és pozitívabb képet alkotnak a szlovák nyelvről, míg a tanulók inkább formális, iskolai kötődésű nyelvként tekintenek rá.

A 10. ábrán bemutattuk a tanárok és a tanulók szlovák nyelv iskolán kívüli használatához való viszonyát a tanári és tanulói átlagok közti különbségek nagysága szerint. Kíváncsiak voltunk arra, hogy ezek a különbségek jelentős mértékűek-e. Az 5. táblázat mutatja a pedagógusok és a tanulók mintájában ($n=784$) a mérőeszköz iskolán kívüli dimenziójának mind a 12 kijelentésére adott válaszok átlagát és szórását.

		Statistics											
		Vannak barátaim, akikkel kizárólag szlovákul kommunikálunk	Gyakran használom a szlovák nyelvet, amikor otthonon kívül kommunikálok	Amikor beszélek, gyakran váltok a szlovák és a magyar nyelv között a helyzettől függően.	A családommal többnyire szlovákul beszélek	A szlovák nyelv ismerete fontos ahhoz, hogy Szlovákiában munkát találjak	Pozitív tapasztalataim vannak a szlovák nyelv mindennapi életben (például boltban, barátok között stb.)	Az iskolán kívül gyakran használom a szlovák nyelvet a mindennapi életben (például boltban, barátok között stb.)	Szabadidőmben gyakran használom a szlovák nyelvet (pl. a hobbijaimban, a közösségi oldalakon stb.)	A szlovák nyelvet alapvetően fontosnak tartom a társadalmamba való beilleszkedéshez.	Úgy gondolom, hogy a szlovák nyelvre szükségem lesz a jövőbeni szlovákiai karrieremhez.	Tervezem, hogy a továbbiakban fejlesztem a szlovák nyelvtudásomat.	Motiválna kérzem magam a szlovák nyelvtudásom fejlesztésére.
N	Valid	784	784	784	784	784	784	784	784	784	784	784	784
	Missing	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Mean	2,21	2,17	2,35	1,46	3,33	2,35	2,36	1,94	2,98	3,07	3,04	2,45
	Std. Deviation	1,224	1,081	1,109	,774	804	,948	1,068	1,017	,917	,981	964	1,042

5. táblázat: A pedagógusok és a tanulók mintájában ($n=784$) a mérőeszköz iskolán kívüli dimenziója itemeinek átlaga és szórása

Forrás: saját táblázat

A tanárok és a tanulók véleményei közötti különbségek vizsgálatához Mann–Whitney U-próbát alkalmaztunk, tekintettel arra, hogy a változók nem teljesítették a normalitás feltételét. A 6. táblázat mutatja, hogy a pedagógusok és a tanulók mintájában (n=784) a mérőeszköz iskolán kívüli dimenziójának mind a 12 itemében a pedagógusok és a tanulók válaszai statisztikailag szignifikánsan különböznek egymástól. A pedagógusok szignifikánsan pozitívabbnak minősítik az iskolán kívüli szlovák nyelv használatát, mint a tanulók.

Test Statistics^a

	Vannak barátain, akikkel kizárólag szlovákul kommunikálunk	Gyakran használom a szlovák nyelvet, amikor otthonon kívül kommunikálok	Amikor beszélgek gyakran váltok a szlovák és a magyar nyelv között a helyzettől függően	A családommal többnyire szlovákul beszélgek	A szlovák nyelv ismerete fontos ahhoz, hogy Szlovákiában munkát találjak	Pozitív tapasztalataim vannak a szlovák nyelv mindennapi használatáról	Az iskolán kívül gyakran használom a szlovák nyelvet a mindennapi életben (pl. a boltban, a barátokkal stb.)	Szabadidőmben szívesen használom a szlovák nyelvet (pl. a hobbijaimban, a közösségi oldalakon stb.)	A szlovák nyelvet alapvetően fontosnak tartom a szlovák társadalmi és kulturális életben való részvételhez	Úgy gondolom, hogy a szlovák nyelvre szükségem lesz a jövőbeni szlovákiai karrieremhez	A jövőben tervezem a szlovák nyelvtudásom fejlesztését	Motiváltnak érzem magam, hogy fejlesszem a szlovák nyelvtudásomat
Mann-Whitney U	19499,50	19647,50	33961,00	36242,50	30285,50	17534,50	22738,00	16532,00	22709,50	28084,50	36404,50	22987,00
Wilcoxon W	327219,5	327367,5	341681,0	343962,5	338005,5	325254,5	330458,0	324252,0	330429,5	335804,5	344124,5	330707,0
Z	-9,751	-9,600	-3,734	-3,253	-5,641	-10,497	-8,315	-10,993	-8,572	-6,360	-2,820	-8,220
Asymp. Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,001	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,005	,000

a. Grouping Variable: Tanár_tanuló

6. táblázat: A pedagógusok és a tanulók mintájában (n=784) a mérőeszköz iskolán kívüli dimenziója – szignifikáns eltérések
 Forrás: saját táblázat

A legnagyobb különbségek a szlovák nyelv mindennapi használatával, az iskolán kívüli alkalmazásával és a nyelv jövőbeni szerepével kapcsolatos tételekben jelentkeztek, ami azt sugallja, hogy a tanulók és a tanárok nyelvi tapasztalatai, valamint a nyelvhasználat gyakorlati kontextusa eltérő módon strukturálja a szlovák nyelvhez való viszonyulást.

Összegzés

A kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy a szlovák nyelv tanítására való képesítés és az iskola földrajzi elhelyezkedése között szignifikáns összefüggés mutatkozik, ami a pedagógusállomány területi egyenlőtlenségeire hívja fel a figyelmet. A nyugati és középső régiókban (különösen a Nyitrai kerületben) nagyobb arányban található diplomás szlovák szakos, tapasztalt pedagógusok, míg a keleti térségekben (elsősorban Kassán) gyakoribb a pályakezdők és a képesítés nélküli tanárok jelenléte. Ez a tendencia nem csupán a tanárképzés regionális hozzáférhetőségének különbségeit tükrözi, hanem az oktatási intézmények eltérő munkaerő-ellátottságát és szakmai stabilitását is. A vizsgálat eredményei szerint a nyelvoktatás minőségét és eredményességét alapvetően befolyásolják ezek a strukturális különbségek, amelyek egyben az oktatáspolitikai beavatkozás szükségességét is jelzik.

A tanulói teljesítmények és nehézségek feltérképezése arra mutatott rá, hogy a szlovák nyelv elsajátításának legnagyobb akadályát a szókincs hiányosságai és a nyelvtani, helyesírási nehézségek jelentik. A produktív nyelvi készségek – külö-

nösen a beszédprodukción és az íráskészség – fejlesztése a pedagógusok szerint kiemelt kihívás, ami valószínűleg a korlátozott lexikális bázissal és a grammatikai bizonytalanságokkal függ össze. A receptív készségek (hallás utáni szövegértés, olvasásértés) terén a tanulók teljesítménye kiegyensúlyozottabb, ugyanakkor ezek sem érik el a kívánatos szintet. A mindennapi utasítások megértése és a kiejtés területén mutatkozó relatív siker azt jelzi, hogy az alapszintű kommunikációs funkciók többnyire rögzülnek, de a komplex, önálló nyelvhasználat továbbra is korlátozott marad. Az eredmények alapján a pedagógiai gyakorlatban indokolt a kommunikatív nyelvhasználat, a szókincsfejlesztés és a nyelvtani tudatosság integrált, célzott fejlesztése.

A tanári attitűdvizsgálat megerősítette, hogy a pedagógusok többsége tudatosan törekszik a gyakorlati nyelvhasználat fejlesztésére, és a szlovák nyelv-órákon kiemelt figyelmet fordít a tanulók aktív részvételére és kommunikációs lehetőségeire. Ugyanakkor az intézményi feltételek, mint például a szakkörök, a tanulmányi programok, a kirándulások és a taneszközök csak részben támogatják ezt a törekvést. A módszertani segédanyagok alacsony használati aránya és a tanórán kívüli nyelvhasználat hiánya mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a gyakorlati nyelvi kompetenciák fejlődése lassabb ütemű, mint azt a pedagógusok szakmai elvárásai indokolnák.

A nyelvhez való viszonyok és motivációk elemzése a tanárok és a tanulók válaszai között egyértelmű különbségeket tárt fel. A tanárok erőteljesen pragmatikus és pozitív viszonyulást tanúsítanak a szlovák nyelv iránt, hangsúlyozva annak társadalmi, szakmai és integrációs funkcióját. A tanulók viszont inkább formális, iskolai követelményként tekintenek a nyelvre, és ritkábban használják azt a személyes, szabadidős kontextusokban. Ez a különbség részben generációs és szociokulturális tényezőkkel magyarázható, ugyanakkor arra is utal, hogy a nyelv társadalmi beágyazottságának és élményalapú használatának erősítése a jövőbeli nyelvpedagógiai fejlesztések egyik kulcsterülete lehet.

A kutatás kiegészítő eredményei egyértelműen igazolják, hogy a szlovák nyelv oktatásának attribútuma és feltételei szignifikáns mértékben különböznek a régiók, valamint az iskolatípusok között. A középiskolai válaszadók szignifikánsan magasabb átlagértékeket adtak a szlovák nyelv kizárólagos használatára, az irodalomra való fókuszálásra és az interetnikus tevékenységek szervezésére vonatkozóan, mint az alapiskolai pedagógusok. Ez arra utal, hogy a középiskolai oktatásban a szlovák nyelv alkalmazása strukturáltabb, következetesebb, és nagyobb hangsúlyt kap a társadalmi integrációt elősegítő kommunikációs formák támogatása. A középfokú intézményekben tehát a nyelvhasználat nemcsak tantárgyi, hanem identitás- és integrációs dimenzióban is meghatározó szerepet játszik.

A regionális összehasonlítások szintén szignifikáns különbségeket tártak fel a nyelvi készségek elsajátításában. A Besztercebányai kerület tanulói minden vizsgált területen magasabb nehézségi értéket kaptak, különösen a hallás utáni szövegértés és az írott beszédprodukción tekintetében, ami a nyelvi fejlesztésben való lemaradásra utal. Ezzel szemben a Pozsonyi kerület tanulói rendre alacsonyabb nehézségi mutatókat értek el, ami fejlettebb nyelvi kompetenciákat és valószínűleg kedvezőbb nyelvi környezetet jelez. Az adatok arra utalnak, hogy a földrajzi közelség a domináns nyelvi közeghez (a fővároshoz és a szlovák nyelvű társadalmi terek-

hez) pozitívan befolyásolja a tanulók nyelvi teljesítményét és önálló kommunikációs képességeit.

A „*Szlovákul az iskolában*” dimenzió 13 tételéből hat itemben mutatható ki szignifikáns regionális különbség, ami arra utal, hogy az iskolai nyelvhasználat lehetőségei és intenzitása területileg egyenetlen. A Pozsonyi kerületben magasabb értékek jellemzők a kizárólagos szlovák nyelvhasználatra, a spontán kommunikáció folyékonyaságára és a feladatok szlovák nyelvű teljesítésére, míg a beszercebányai és kelet-szlovákiai régiókban ezek az értékek szignifikánsan alacsonyabbak. A különbségek mögött nem csupán az oktatási intézmények eltérő nyelvpedagógiai gyakorlatai, hanem a nyelvi környezet és a közösségi nyelvhasználat eltérő intenzitása is állhat. A nyelvi szakkörök elérhetősége, a tankönyvek hasznossága, valamint a szlovák nyelvű tanórán kívüli tevékenységek gyakorisága szintén régióként változik, ami a nyelvoktatás szervezetségének és infrastruktúrájának különbségeit jelzi.

Az iskolán kívüli nyelvhasználat vizsgálata megerősítette, hogy a pedagógusok attitűdje a szlovák nyelv alkalmazását illetően általában pozitívabb, mint a tanulóké. A Mann-Whitney U-próba eredményei szerint a tanárok minden vizsgált item esetében szignifikánsan magasabb értéket adtak, mint a tanulók, ami arra utal, hogy a nyelv társadalmi és szakmai funkcióját a pedagógusok reálisabban és tudatosabban értékeli. A különbségek leginkább az iskolán kívüli nyelvhasználat tényleges gyakoriságában jelentkeznek, nem pedig az attitűdök szintjén. Ez azt sugallja, hogy a nyelvhasználat mértékét sokkal inkább a társadalmi és regionális kontextus – például a magyar többségű környezet – befolyásolja, mint az egyéni motivációk.

Összességében a kutatás eredményei a szlovák nyelv oktatásában fennálló területi és intézménytípusbeli differenciák fennmaradását igazolják. A középiskolai szinten megfigyelhető intenzívebb nyelvhasználat és a főváros környéki régiók kedvezőbb mutatói a nyelvi környezet és az oktatási infrastruktúra hatásának fontosságát emelik ki. A fejlesztési beavatkozások irányát ezért elsősorban a hátrányosabb helyzetű régiók nyelvpedagógiai támogatása, a tanórán kívüli nyelvhasználati lehetőségek bővítése és az interetnikus kommunikációs terek erősítése jelölheti ki.

Megállapítható, hogy a szlovák nyelv oktatásának eredményessége több, egymással összefüggő tényezőtől függ:

- a regionális munkaerő-eloszlástól,
- a pedagógiai módszertantól,
- az intézményi támogatottságtól,
- a tanulói motivációtól.

A vizsgálat egyértelműen rámutat arra, hogy a tanári szakmai attitűd és a nyelvhez való pozitív viszonyulás jelen van, azonban a strukturális feltételek és a tanulási környezet nem minden esetben biztosítja ennek gyakorlati megvalósítását. A további fejlesztések irányát ezért az integrált nyelvi kompetenciák erősítése, a tanórán kívüli nyelvhasználat ösztönzése, valamint a regionális egyenlőtlenségek mérséklése jelölheti ki.

A kutatás limitációi

A kutatásban használt mérőeszköz esetében megfogalmazhatók bizonyos korlátozások. A kutatás kérdőíves módszertanon alapult, ami szükségszerűen a válaszadók szubjektív megítélését és tapasztalatait tükrözi. Ennek következtében a kapott adatok inkább a percepciókat, mintsem az objektíven mérhető nyelvi teljesítményt jelenítik meg. A Likert-skálás kérdések alkalmazása továbbá magában hordozza a válaszadói torzítás lehetőségét, például a középértékekhez való igazodást vagy a társadalmilag elvárt válaszok preferálását. A kérdőív egyes tételeinek értelmezése régióként eltérhetett, különösen a szlovák nyelvhasználat mindennapi gyakoriságát és kontextusát érintő állítások esetében. A „szlovák nyelv használata” fogalom a pedagógusok számára különböző jelentéstartalommal bírhatott, attól függően, hogy milyen mértékben épült be a nyelv az adott régió oktatási és társadalmi környezetébe.

A kutatás keresztmetszeti jellege szintén korlátozza az eredmények értelmezését: a felmérés egy adott időszakra vonatkozóan rögzítette a pedagógusok attitűdjeit és tapasztalatait, ezért nem alkalmas az ok-okozati összefüggések feltárára vagy a változások dinamikájának nyomon követésére. Az elemzés során nem minden lehetséges háttértényező – például a tanulók családi nyelvi környezete, a pedagógusok saját szlovák nyelvi kompetenciája, vagy az iskolák nyelvpolitikai gyakorlata – került bevonásra, ami tovább korlátozhatja a következtetések mélységét. Értelmezési szempontból megjegyzendő, hogy a régiók közötti különbségek nem kizárólag nyelvi tényezőkre vezethetők vissza, hanem társadalmi, gazdasági és infrastrukturális sajátosságokkal is összefügghetnek. Továbbá, mivel a kutatás a pedagógusok megítélésén alapul, a tanulók valós nyelvhasználata és kompetenciája csak közvetetten rekonstruálható az adatokból. Végül, az eredmények általánosíthatósága korlátozott: a vizsgálat megállapításai elsősorban a szlovákiai magyar tannyelvű iskolák kontextusában értelmezhetők, és nem extrapolálhatók más nemzetiségi kisebbségekre vagy kétnyelvű oktatási környezetekre. Az elemzés így inkább tendenciákat és mintázatokat tár fel, semmint általános érvényű következtetéseket fogalmaz meg. Összességében tehát a kutatás korlátai nem csökkentik annak érvényességét, de jelzik, hogy az eredmények értelmezése során szükséges a kontextuális tényezők és a módszertani sajátosságok tudatos figyelembevételére.

Irodalom

Allport, G. W. (1935): Attitudes. In: Murchinson, C. A. (ed.): *A Handbook of Social Psychology*. Worcester, MA: Clark University Press, 798–844.

Bajzát Tünde (2022): Idegennyelv-tanulás iránti attitűd és idegennyelv-órai szorongás középiskolások körében Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények*, XV. évf. 3. szám. 220–240.

Baker, Colin (1992): *Attitudes on languages*. Clevedon: Multilingual Matters.

Csapó Benő (2000): A tantárgyakkal kapcsolatos attitűdök összefüggései. *Magyar Pedagógia*, 100. évf. 3. sz. 343–366.

Dančo Jakab Veronika (2023): Szlovákiai magyar tanulók nyelvtanórával kapcsolatos véleménye. *Alkalmazott Nyelvtudomány*, 23. évf. 3. (külön)sz. 47–64.

Dolník, Juraj (2012): *Sila jazyka*. Bratislava: Kalligram.

Domonkosi Ágnes (2007): Attitűd, értékítélet, minősítés: az értékszempontról érvényesülése a nyelvi-nyelvhasználati reflexiókban. Az Eszterházy Károly Főiskola tudományos közleményei (Új sorozat 34. köt.). *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Sectio Linguistica Hungarica*, 38–54.

Downes, William (1984): *Language and society*. London: Fontana Paperbacks.

Dörnyei, Zoltán (2005): *The psychology of the language learner: Individual differences in second language acquisition*. New York: Routledge.

Gardner, R. C. (1985): *Social psychology and second language learning: The role of attitudes and motivation*. London: Edward Arnold.

Gardner, R. C. (2001): Integrative motivation and second language acquisition. In: Dörnyei, Z. – Schmidt, R. (eds.): *Motivation and second language acquisition*. Honolulu, HI: University of Hawai'i, Second Language Teaching & Curriculum Center, 1–19.

Izsák Bálint (2021): Nyelvi attitűdök és metanyelvi kommunikáció. In: Karlovitz János Tibor (szerk.): *Szaktudományi és pedagógiai tanulmányok a világhírvény idején*. Komárno: International Research Institute s.r.o., 316–324.

Kozmács István (2019): Az államnyelv oktatása a szlovákiai magyar tannyelvű általános iskolákban. *Magyar Nyelvőr*, 143. évf. 2. sz. 184–195.

Kusala Orsolya (2021): Nyelvi attitűdök vizsgálata két szociolingvisztikai módszerrel. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, XXIII. évf. 1. sz. 31–62.

Lanstyák István (2000): *A magyar nyelv Szlovákiában: A magyar nyelv a Kárpát-medencében a XX. század végén (III)*. Budapest–Pozsony: Osiris Kiadó – Kalligram Könyvkiadó – MTA Kisebbségkutató Műhely.

Misad Katalin (2014): A szlovák nyelv oktatásának összefüggései a szlovákiai magyar tannyelvű iskolákban. In: Misad Katalin – Cseh Zoltán (szerk.): *Speculum varietatis. Jazykový a literárny manažment v multikulturálnom priestore a (pseudo)identita textov. Nyelvi és irodalmi menedzselés, multikulturális terek, (pseudo)identitás és szöveg*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 39–55.

Putsche, Julia (2011): *Spracheinstellungen von Grundschülerinnen und Grundschülern*. Berlin: Peter Lang Verlag.

Vančo Ildikó (2017): A szlovák nyelv tanítása szlovákiai magyar tanítási nyelvű iskolákban: Általános helyzetkép. *Magyar Nyelvőr*, 141. évf. 3. sz. 272–291.

Vaňko, Juraj (2025): *Postoje k jazyku ako predmet interdisciplinárnych výskumov*. Kézirat.

W1 = Inovovaný štátny vzdelávací program pre nižšie stredné vzdelávanie – 2. stupeň / Slovenský jazyk a slovenská literatúra 2015.

<https://www.minedu.sk/data/att/cc3/22081.73bb98.pdf>

W2 = Inovovaný štátny vzdelávací program pre gymnáziá so štvorročným a päťročným vzdelávacím programom / Slovenský jazyk a slovenská literatúra 2015.

https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/slovensky_jazyk_a_slovenska_literatura_g_4_r.pdf

W3 = Štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie / Slovenský jazyk a slovenská literatúra 2023. https://www.minedu.sk/data/files/11829_slovensky-jazyk-a-slovenska-literatura.pdf